

Prediction of Academic Ethics based on Five Personality Factors with the mediating role of Educational Engagement and Academic Flow

Article Info

Authors:

Khosro Shakibarad¹,
Hooshang Jadidi*², Ali
Taghvaei Nia³, Zekrolla
Morovatti⁴

Keywords:

Academic Ethics,
Academic Engagement,
Academic Flow,
Personality Factors.

Article History:

Received: 2023-08-04

Accepted: 2024-03-10

Published: 2024-03-11

Correspondence:

Email:

jadidi.hooshang@gmail.com

Abstract

Purpose: Academic ethics plays an undeniable role in the final decisions and behaviours of learners. The aim of this research was to Prediction of Academic Ethics based on Five Personality Factors with the mediating role of Educational Engagement and Academic Flow.

Methodology: The research method was correlational. The study community included all high school girls' students of Sanandaj City in 2019-2020, that among them 384 students selected as samples by available sampling. Research questionnaires included: academic ethics (AEQ), five personality factors (NEO- FFI), educational engagement (EEQ), academic flow questionnaire (FSS). Data analysis was performed using path analysis statistical method and by the SPSS-24, and AMOS-22 software.

Findings: Finding showed that the direct effect of neuroticism, extroversion, receptiveness, agreeableness and conscientiousness and educational engagement and academic flow was significant ($P < 0.01$). Also, the results revealed that neuroticism, extroversion, receptiveness, agreeableness and conscientiousness has an indirect effect on academic ethics through the mediation of the educational engagement and academic flow ($P < 0.01$).

Conclusion: Therefore, teachers and practitioners in the field of education in educational programs can improve the academic ethics of students by improving academic engagement and academic flow.

1. Ph. D. Student in Educational Psychology, Faculty of Psychology, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran.
2. Assistant Professor, Faculty of Psychology, Sanandaj Branch, Islamic Azad University, Sanandaj, Iran. (Corresponding Author)
3. Associate Professor, Faculty of Psychology, Zanjan University, Zanjan, Iran.
4. Associate Professor, Faculty of Psychology, Yasuj University, Yasuj, Iran.

پیش‌بینی اخلاق تحصیلی براساس ۵ عامل شخصیت با نقش میانجی درگیری تحصیلی و شیفتگی تحصیلی

خسرو شکیب‌راد^۱، هوشنگ جدیدی^{۲*}، علی تقوایی نیا^۳، ذکرااله مروتی^۴

چکیده

هدف: اخلاق تحصیلی نقش غیرقابل انکاری را در تصمیم‌گیری‌ها و رفتارهای نهایی فراگیران ایفا می‌کند. پژوهش حاضر با هدف پیش‌بینی اخلاق تحصیلی براساس ۵ عامل شخصیت با نقش میانجی درگیری تحصیلی و شیفتگی تحصیلی دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم انجام شد.

روش: روش پژوهش از نوع همبستگی بود. جامعه پژوهش را کلیه دانش‌آموزان (دوره متوسطه) شهر سنندج که در سال تحصیلی ۱۳۹۹-۱۴۰۰ مشغول به تحصیل بودند تشکیل دادند که از بین آن‌ها از طریق روش نمونه‌گیری در دسترس ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزارهای این پژوهش شامل پرسشنامه‌های اخلاق تحصیلی (AEQ)، پنج عاملی نئو (NEO-FFI)، درگیری تحصیلی (EEQ) و شیفتگی تحصیلی (FSS) بود. تحلیل داده‌ها به روش آماری معادلات ساختاری و با استفاده از نرم افزارهای آماری SPSS-24 و AMOS-22 انجام شد.

یافته‌ها: یافته‌ها گویای آن بود که اثر مستقیم روان رنجورخویی، برون‌گرایی، پذیرا بودن، توافق‌پذیری و وجدانی بودن، درگیری تحصیلی و شیفتگی تحصیلی بر اخلاق تحصیلی معنادار بود ($P < 0/01$). همچنین نتایج نشان داد که روان رنجورخویی، برون‌گرایی، پذیرا بودن، توافق‌پذیری و وجدانی بودن از طریق واسطه‌گری درگیری تحصیلی و شیفتگی تحصیلی دارای اثر غیرمستقیم بر اخلاق تحصیلی بودند ($P < 0/01$).

نتیجه‌گیری: بنابراین معلمان و دست‌اندرکاران حوزه آموزش در برنامه‌های آموزشی می‌توانند با بهبود درگیری تحصیلی و شیفتگی تحصیلی، اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان را بهبود بخشند.

کلیدواژه‌ها: ابعاد شخصیت، اخلاق تحصیلی، درگیری تحصیلی، شیفتگی تحصیلی.

۱. دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، دانشکده روانشناسی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران
۲. استادیار گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی، واحد سنندج، دانشگاه آزاد اسلامی، سنندج، ایران. (نویسنده مسئول).
۳. دانشیار گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی، دانشگاه یاسوج، یاسوج، ایران
۴. دانشیار گروه روانشناسی، دانشکده روانشناسی، دانشگاه زنجان، زنجان، ایران

مقدمه

منشا بسیاری از رفتارها و واکنش‌های انسان در زمینه‌های مختلف اخلاق و ارزش‌های اخلاقی می‌باشد. اهمیت ارزش‌های اخلاقی در زمینه‌های مختلف، همچون کار، تحصیل، ارتباط بین فردی و خانوادگی قابل توجه می‌باشد. بنابراین هر زمان صحبت از اخلاق در زمینه‌ای خاص می‌گردد، می‌توان با افزودن پیشوند اصطلاح خاص به همان عرصه، به ارزش‌های اخلاقی ماهیتی اختصاصی ببخشیم (Bohloli, Mahmoud Fakhe, 2021). از جمله مهم‌ترین عرصه‌هایی که اخلاق و ارزش‌های اخلاقی در آن ارزش بالایی درد، در زمینه تحصیل علم و دانش می‌باشد (Sabzian, Garavand, 2022). اخلاق تحصیلی^۱ را می‌توان به صورت پیروی از ارزش‌هایی نظیر عدم فریبکاری و دروغ‌گویی، اتکا بر تلاش و کوشش شخصی در جهت دستیابی به دستاوردهای تحصیلی همراه با رعایت صداقت، درستکاری پیروی اخلاقی و انسانی تعریف کرد (Buchanan et al, 2022). گرایش به ارزش‌های اخلاقی ماهیتاً پیش‌بینی کننده اجتناب از تقلب در محیط‌های آموزشی، بازداری بی‌صداقتی و رفتارهای مثبت است (Bohloli, Mahmoud Fakhe, 2021).

یکی از عواملی که در میزان تلاش و کوشش در زمینه تحصیل، بهبود عملکرد تحصیلی و پایبندی به ارزش‌های تحصیلی نقش دارد، ویژگی شخصیتی دانش‌آموزان است. شخصیت افراد از خصوصیات و صفات گسترده‌ای ترکیب یافته و همین ترکیب و تعامل ویژگی‌های مختلف است که شخصیت فرد را شکل می‌دهد و این مقوله برای هر شخص یگانه و منحصر به فرد است (Mammadov, 2022). یکی از پرکاربردترین الگوهای شخصیتی در پژوهش‌های روان‌شناختی، الگوی پنج‌گانه شخصیت است. ابعاد پنج‌گانه شخصیت عبارتند از: روان رنجورخوبی^۲، برون‌گرایی^۳، پذیرا بودن^۴، توافق پذیری^۵ و وجدانی بودن^۶ (Mammadov, 2022). در این میان، وجدانی بودن و پذیرا بودن به تجربه ارتباط زیادی با درگیری تحصیلی دارند (Ghadamiet al., 2020). وجدانی بودن به ویژگی‌های فردی مانند مسئولیت پذیری و توانایی برنامه‌ریزی و سازماندهی اشاره دارد (Nouraldi, 2021). در حالی که پذیرا بودن به تجربه به ویژگی‌های فردی مانند نگرش مثبت نسبت به تجربه‌های یادگیری تازه اشاره دارد که بر خلاف تجربه‌های یادگیری ساده و متداول است و با رویکرد عمیق نسبت به یادگیری مرتبط است (Wang et al., 2022). افراد وجدانی و پذیرا به تجربه، وقت زیادی را صرف انجام تکالیف می‌کنند و در جهت رسیدن به اهداف خود تلاش و پافشاری زیادی می‌کنند و از این طریق پایبندی به ارزش‌های تحصیلی را تحت تاثیر قرار می‌دهند (Ghadami, et al, 2020).

اخلاق تحصیلی متغیری چند بعدی است که تحت تاثیر مکانیسم‌ها و فرآیندهای مختلفی قرار دارد (Buchanan et al, 2022). بنابراین بررسی این متغیر در قالب مدل و در نظر گرفتن متغیرهای میانجی بهتر می‌تواند ما را در شناسایی مکانیسم‌ها و متغیرهای زمینه‌ساز این متغیر یاری کند. با توجه به پژوهش‌های انجام شده یکی از پیش‌بینی کننده‌های اجتناب از تقلب و پیروی از اصول اخلاق تحصیلی، درگیری تحصیلی^۷ می‌باشد (Carmona-Haltyet al., 2021). در واقع می‌توان گفت فراگیرانی که درگیری تحصیلی خوبی دارند، خودمختارند، به‌طور منظم در کلاس درس حضور می‌یابند، روی یادگیری مطالب متمرکز می‌شوند، به مقررات مؤسسه آموزشی متعهد هستند و به اصول

1. educational ethic

2. neuroticism

3. extroversion

4. openness

5. agreeableness

6. conscientiousness

7. educational engagement

اخلاق تحصیلی متعهد هستند (Shirzadi, Sheikhol Eslami, 2022). درگیری تحصیلی فراگیر را به نحوی به انجام تکلیف یا فعالیت متعهد می‌کند که تمام انرژی و منابع درونی خود را برای انجام آن بسیج می‌کند (Mohanna, et al, 2020)، به همین دلیل مجال کمتری برای بروز رفتارهای نامطلوب پیدا می‌کند و تمرکز اصلی وی بر فرایند یادگیری خواهد بود، بنابراین می‌توان درگیری تحصیلی را عامل مهمی در بهبود اخلاق تحصیلی دانست (Shirzadi, Sheikhol Eslami, 2022). درگیری تحصیلی دارای سه مولفه «رفتاری» که شامل متغیرهایی مانند رفتار مثبت، تلاش و مشارکت است (Haririzade et al., 2023). جزء «شناختی» که شامل متغیرهایی مانند راهبردهای شناختی و فراشناختی، اهداف یادگیری، سرمایه‌گذاری در یادگیری است و جزء «عاطفی» یا هیجانی که دربرگیرنده متغیرهایی مانند علاقه، تعلق و نگرش مثبت درباره یادگیری است (Dehghanzadeh et al., 2020). درگیری تحصیلی کیفیت تلاشی است که فراگیران صرف فعالیت‌های آموزشی می‌کنند تا به اهداف خود دست یابند. بنابراین، طبیعی است که هرگاه دانش‌جویان از انگیزش درونی بیشتری برخوردار باشند، تلاش بیشتری در جهت دستیابی به اهداف تحصیلی کنند و در نتیجه اخلاق تحصیلی بالاتری داشته باشند. (Shirzadi Sheikhol Eslami, 2022). در تایید این یافته‌ها (Carmona-Halty, et al (2021) در پژوهشی نشان دادند درگیری و انگیزش تحصیلی نقش معناداری در پایداری فراگیران به اخلاق تحصیلی دارند. همچنین، (Shirzadi et al. (2022) در پژوهشی نقش واسطه‌ای درگیری تحصیلی در رابطه بین انگیزش تحصیلی و آداب‌گریزی تحصیلی را تایید کردند. مطابق با پژوهش‌های انجام شده اخلاق تحصیلی تحت تاثیر عوامل مختلف موقعیتی، محیطی و انگیزشی قرار دارد. یکی از مهم‌ترین عوامل انگیزشی موثر بر اخلاق تحصیلی، شیفتگی تحصیلی^۱ می‌باشد (Rijavec, Ljubin-Golub, 2019). شیفتگی تحصیلی منجر به افزایش سطح تفکر خلاق، تفکر مثبت نسبت به مدرسه و تکالیف و افزایش پایداری به اصول اخلاق تحصیلی می‌شود (Yosefi Afrashte, et al, 2021).

شیفتگی تحصیلی نیازهای روانی بنیادین شامل شایستگی، خودمختاری و ارتباط را در فراگیران افزایش می‌دهد و از طریق افزایش عاطفه مثبت، لذت و انگیزش درونی، فراگیران را تشویق به مشارکت در یادگیری می‌نماید و از این طریق بر افزایش پایداری به اصول اخلاق تحصیلی نقش دارد (Yosefi Afrashte et al., 2021). شیفتگی به حالت روانی یا تجربه مطلوب اشاره دارد که در آن، افراد احساس لذت زیادی در فعالیت خود می‌کنند و به شدت درگیری فعالیت هستند (Rijavec, Ljubin-Golub, 2019). شیفتگی تحصیلی در دانش‌آموزان باعث می‌شود آنان اطلاعات را به شیوه عمیق پردازش کنند، خوشحال و ثمربخش باشند و سطح بالای رضایت از زندگی، عزت‌نفس و خودشکوفایی داشته باشند که همه این عوامل زمینه‌ساز بهبود اخلاقی تحصیلی می‌باشند (Yosefi Afrashte, et al, 2021). در تایید این یافته (Rijavec, Ljubin-Golub (2019) در پژوهش خود با تاثیر مثبت شیفتگی تحصیلی در اخلاق تحصیلی اشاره داشتند. همچنین، (Yosefi Afrashte, et al (2021) در پژوهشی به ارتباط مثبت و معنادار بین شیفتگی و اخلاق تحصیلی اشاره داشتند.

اخلاق تحصیلی نقش غیرقابل انکاری را در تصمیم‌گیری‌ها و رفتارهای نهایی فراگیران ایفا می‌کند. اگرچه برای تعیین عواملی که تمایل فراگیران را برای بهبود اخلاق تحصیلی افزایش می‌دهند، توجه جدی صرف شده‌است، اما همچنان به مدل‌ها و چارچوب‌های نظری نیاز است که ارتباط میان آن عوامل را پرورش دهند و متغیرهای میانجی را معرفی کنند که ممکن است در سرتاسر فرایندی که اخلاق تحصیلی را هدایت می‌کند، نقش حیاتی داشته باشند. یافته‌های پژوهش حاضر می‌تواند بستر را برای کاربردی‌سازی یافته‌ها در محیط‌های تحصیلی و دانشگاهی برای تضعیف رفتارهای منفی فراگیران و بهبود اخلاق تحصیلی آنان فراهم کند. لذا با توجه به مطالب ذکر شده، پژوهش

¹. educational engagement

حاضر به دنبال بررسی این سوال است که آیا پنج عامل شخصیت با میانجیگری درگیری تحصیلی و شیفتگی تحصیلی قادر به پیش‌بینی اخلاق تحصیلی در دانش‌آموزان هستند؟

روش

روش پژوهش حاضر از نوع همبستگی بود. جامعه آماری این پژوهش دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر سنندج در سال تحصیلی ۱۳۹۹ بودند که از میان آن‌ها ۳۸۴ دانش‌آموز (با توجه به اینکه حداقل نمونه مورد نیاز در روش معادلات ساختاری ۲۰۰ نفر می‌باشد (دلور، ۱۳۹۶)) و با توجه به لزوم در نظر گرفتن حداقل ۱۰ درصد برای ریزش احتمالی، ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد) با روش نمونه‌گیری دردسترس و با در نظر گرفتن ملاک‌های ورود و خروج پژوهش انتخاب شدند. ملاک‌های ورود به پژوهش عبارت بودند از: دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه بودن، حضور فعال در فعالیت‌های مدرسه، آگاهی از اهداف پژوهش و رضایت آگاهانه برای شرکت در پژوهش. ملاک‌های خروج از پژوهش نیز، بیماری جسمانی و روانی تاثیر گذار بر عملکرد فرد بود. برای اجرای پژوهش با مراجعه به مدارس و کلاس‌های منتخب، از دانش‌آموزان حاضر در کلاس‌ها دعوت به همکاری شد. پژوهشگر بعد از ارائه توضیحات مختصری در مورد هدف پژوهش و نحوه تکمیل پرسشنامه‌ها و تاکید بر اهمیت صداقت در پاسخگویی، با رعایت ملاحظات اخلاقی از قبیل دادن حق انتخاب به شرکت‌کنندگان جهت شرکت یا شرکت نکردن در پژوهش و اطمینان دادن به ایشان در خصوص محرمانه نگه داشتن تمام اطلاعات، پرسشنامه‌های مورد نظر را با ترتیب تصادفی، در اختیار آن‌ها قرار داد. همچنین به شرکت‌کنندگان گفته شد که نیازی به ذکر نام آن‌ها نیست. بعد از اجرا، پرسشنامه‌ها جمع‌آوری و مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند.

ابزارهای پژوهش

در پژوهش حاضر به منظور جمع‌آوری داده‌ها از این ابزارها استفاده گردید:

پرسشنامه اخلاق تحصیلی (AEQ)^۱: این پرسشنامه توسط گل پرور در سال ۱۳۸۹ طراحی شد و دارای ۸ سؤال است که بر اساس مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم = ۱ تا کاملاً موافقم = ۵) تنظیم شده است. در تحقیق Golparvar (2019) پایایی بازآزمایی پرسشنامه با استفاده از ۳۰ دانشجو و به فاصله دو هفته برای این پرسشنامه برابر ۰/۶۴ و آلفای کرونباخ برابر ۰/۶ به دست آمد. (Golparvar (2019) روایی این پرسشنامه را از طریق روایی همگرا و بررسی همبستگی با پرسشنامه استاندارد اخلاق ورزی ۰/۶۳ گزارش کرد.

پرسشنامه پنج عاملی نئو (NEO-FFI)^۲: این پرسشنامه را Costa, McCrae در سال ۱۹۸۹ ساختند که شامل ۶۰ گویه است و ۵ خرده مقیاس روان رنجورخویی، برون‌گرایی، پذیرا بودن، توافق‌پذیری و وجدانی بودن را شامل می‌شود. این پرسشنامه در طیف لیکرت پنج درجه‌ای (کاملاً مخالفم = ۵ تا کاملاً موافقم = ۱) نمره‌گذاری شده است. (Costa, McCrae (1992) برای این ابزار ضرایب آلفای کرونباخ را در دامنه‌ای از ۰/۶۸ تا ۰/۸۶ و همبستگی این ابزار را با پرسشنامه شخصیتی چندوجهی مینه‌سوتا ($r=0/56$) شاخصی از روایی مناسب دانستند (Stricker, 2022). (Ghadami, et al (2020) ضرایب آلفای کرونباخ را شاخصی از همسانی درونی برای خرده مقیاس‌های این ابزار از ۰/۵۶-۰/۸۷ گزارش کردند. ضریب همبستگی در پژوهش آن‌ها بین دو نسخه خودگزارشی و نسخه ارزیابی مشاهده‌گر برای این ابزار از ۰/۴۵-۰/۶۶ گزارش شده است.

1. academic ethics questionnaire

2. neo five-factor inventory (NEO-FFI)

پرسشنامه درگیری تحصیلی (EEQ)^۱: این پرسشنامه در سال ۱۳۹۱ توسط زرنگ طراحی شد و دارای ۳۸ گویه و سه مؤلفه درگیری شناختی، عاطفی و رفتاری است. سوالات این پرسشنامه به صورت طیف لیکرت پنج درجه‌ای (کاملاً موافقم = ۱ تا کاملاً مخالفم = ۵) است. زرنگ (۱۳۹۱) پایایی کل پرسشنامه را در مرحله نهایی با ۳۸ سوال ۰/۹۰ بدست آورد و همسانی درونی خرده مقیاس‌های درگیری شناختی با ۰/۸۳، درگیری رفتاری ۰/۷۰ و درگیری انگیزشی ۰/۸۰ در حد مطلوب و قابل قبول قرار داشتند. همچنین Zerang (2011) روائی این پرسشنامه را از طریق روائی همگرا و بررسی همبستگی با پرسشنامه درگیری تحصیلی ۰/۶۸ گزارش کرد.

پرسشنامه شیفتگی تحصیلی^۲ (FSS): این پرسشنامه شیفتگی تحصیلی توسط Martin, Jackson (2008) به منظور سنجش شیفتگی تحصیلی در دانش‌آموزان طراحی و تدوین شده است. (Martin, Jackson (2008) آلفای کرونباخ پرسشنامه را ۰/۹۱ گزارش کردند. این پرسشنامه دارای ۹ سوال می‌باشد و بر اساس طیف پنج گزینه‌ای لیکرت به سنجش شیفتگی تحصیلی می‌پردازد. در پژوهش Jalili, et al (2019) ضریب همسانی درونی کل مقیاس بر حسب آلفای کرونباخ ۰/۸۵ و ضریب گاتمن برای ارزیابی پایایی تنصیفی ۰/۸۲ به دست آمد. همچنین، همبستگی مثبت این مقیاس با انگیزش درونی ۰/۸۳ حاکی از روایی همگرا و همبستگی آن با بی‌انگیزگی ۰/۸۵ - حاکی از روایی واگرایی آزمون است. برای بررسی روابط ساده بین متغیرها از ضریب همبستگی پیرسون در نرم‌افزار SPSS-24 استفاده شد. برای آزمون فرضیه و مدل پژوهش از مدل یابی معادلات ساختاری و روش بوت استرپ^۳ به وسیله نرم افزار Amos-22 استفاده شد.

یافته‌ها

از مجموع ۳۸۴ نفر شرکت‌کننده در پژوهش حاضر ۵۴/۷٪ پسر و ۴۵/۳٪ دختر بودند. علاوه بر این، ۶۰/۴٪ در رشته‌های ریاضی و ۳۹/۶٪ در رشته‌های تجربی مشغول به تحصیل بوده‌اند. میانگین سنی شرکت‌کنندگان ۱۶/۰۲ و انحراف استاندارد آن ۱/۱۴ بود.

جدول ۱. ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
۱- اخلاق تحصیلی								
۲- درگیری تحصیلی	۰/۴۶**							
۳- شیفتگی تحصیلی	۰/۴۳**	۰/۴۱**						
۴- روان رنجورخویی	-۰/۲۷**	-۰/۱۹**	-۰/۲۲**					
۵- برون‌گرایی	۰/۳۱**	۰/۳۲**	۰/۲۱**	-۰/۴۴**				
۶- پذیرا بودن	۰/۳۸**	۰/۳۳**	۰/۲۸**	-۰/۴۶**	۰/۳۳*			
۷- توافق پذیری	۰/۴۲**	۰/۳۵**	۰/۲۹**	-۰/۴۶**	۰/۴۲**	۰/۳۵**		
۸- وجدانی بودن	۰/۳۹**	۰/۱۷*	۰/۱۱*	-۰/۵۶**	۰/۴۵**	۰/۴۲**	۰/۴۸**	
میانگین	۳/۹۷	۱۵/۲۶	۳/۷۶	۳۴/۵۶	۳۸/۸۵	۳۹/۶۵	۴۰/۳۲	۴۳/۵۳
انحراف استاندارد	۰/۷۵	۴/۲۲	۰/۵۵	۷/۵۴	۶/۴۴	۷/۰۴	۶/۵۶	۶/۹۸
کجی	-۰/۵۴	-۰/۲۰	-۰/۵۳	-۰/۲۲	-۰/۴۶	-۰/۴۲	-۰/۴۶	۰/۶۶
کشیدگی	-۰/۲۲	-۰/۱۶	۰/۴۱	-۰/۰۹	۰/۳۱	-۰/۱۸	-۰/۰۵	-۰/۷۸

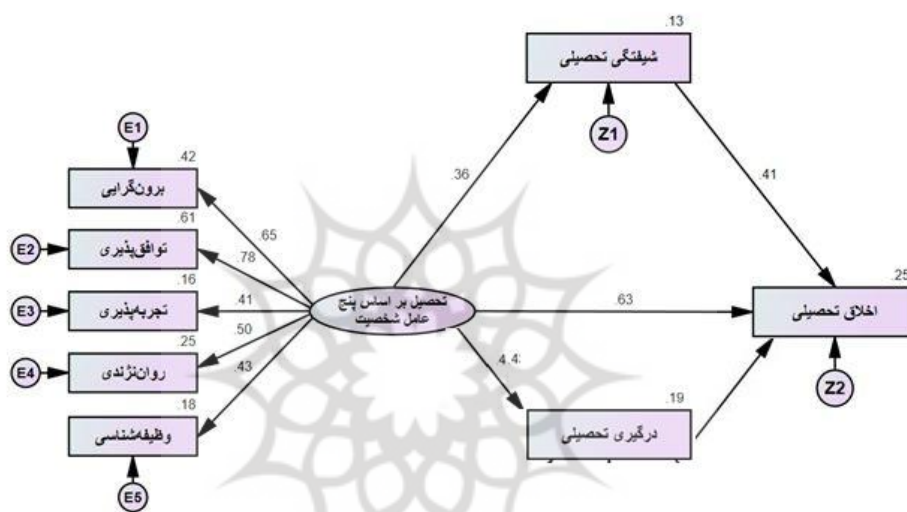
*P < ۰/۰۵ **P < ۰/۰۱

1. educational engagement questionnaire

2. flow state scale

3. Bootstrapping

با توجه به نتایج جدول ۱ همه متغیرها در پژوهش حاضر از کجی و کشیدگی کمتر از ۱۲۱ برخوردار هستند؛ این نشان از آن دارد که مقیاس‌های به کار رفته به لحاظ کجی و کشیدگی در نمونه مورد مطالعه مشکلی ندارند و توزیع متغیرها نرمال است. همچنین، نتایج حاصل از بررسی هم‌خطی چندگانه نشان داد آماره تحمل (بزرگ تر از ۰/۱) و عامل تورم وایانس (کمتر از ۱۰) به ترتیب در متغیر درگیری تحصیلی ۰/۳۴ و ۲/۴۸؛ شیفنگی تحصیلی ۰/۴۵ و ۲/۰۴؛ روان رنجورخویی ۰/۳۱ و ۱/۹۴؛ برون‌گرایی ۰/۵ و ۱/۴۷؛ پذیرا بودن ۰/۱۵ و ۲/۱۱؛ توافق پذیری ۰/۴۳ و ۱/۸۴؛ وجدانی بودن ۰/۲ و ۱/۰۱؛ بودند. بنابراین بین متغیرهای پژوهش هم‌خطی چندگانه وجود ندارد. همچنین ماتریس همبستگی بین متغیرها در جدول ۱ نشان می‌دهد بین متغیرهای پژوهش همبستگی وجود دارد و تمام روابط معنادار هستند. با توجه به تایید ارتباط معنادار بین متغیرهای پژوهش با یکدیگر امکان بررسی مدل مفهومی طراحی شده فراهم است. در ادامه به منظور بررسی مدل پژوهش از روش مدلیابی معادلات ساختاری استفاده شد. پیش از اجرای مدل‌سازی معادلات ساختاری از برقراری مفروضه‌های اساسی آن اطمینان حاصل شد.



شکل ۱. مدل نهایی پژوهش

شکل ۱ مدل بررسی روابط بین متغیرها را نشان می‌دهد. در این مدل شیفنگی و درگیری تحصیلی متغیر برونزا بوده و نقش مستقیم آن‌ها بر ابعاد شخصیت و اخلاق تحصیلی و نقش غیر مستقیم آن‌ها بر اخلاق تحصیلی مود بررسی قرار گرفت. همچنین نقش مستقیم ابعاد شخصیت بر اخلاق تحصیلی نیز بررسی شد. نتایج مربوط به ضرایب اثر مستقیم و غیر مستقیم متغیرهای پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است.

جدول ۲. ضرایب استاندارد مسیرهای مدل نهایی

خطای استاندارد	ضریب مسیر	مسیرهای مستقیم
۰/۱۰۳	-۰/۲۴	روان رنجورخویی بر اخلاق تحصیلی
۰/۲۰۲	۰/۲۵	برون‌گرایی بر اخلاق تحصیلی
۰/۲۵۴	۰/۲۷	پذیرا بودن بر اخلاق تحصیلی
۰/۱۳۹	۰/۳۱	توافق پذیری بر اخلاق تحصیلی
۰/۰۷۸	۰/۲۹	وجدانی بودن بر اخلاق تحصیلی
۰/۰۴۱	۰/۲۹	برون‌گرایی بر درگیری تحصیلی
۰/۱۲۲	۰/۳۰	پذیرا بودن بر درگیری تحصیلی

جدول ۲. ضرایب استاندارد مسیرهای مدل نهایی

خطای استاندارد	ضریب مسیر	مسیرهای مستقیم
۰/۱۱۹	۰/۳۲	توافق پذیری بر درگیری تحصیلی
۰/۱۱۱	۰/۱۹	پذیرا بودن بر شیفتگی تحصیلی
۰/۱۴۳	۰/۲۲	توافق پذیری بر شیفتگی تحصیلی
۰/۱۴۳	۰/۳۸	درگیری تحصیلی بر اخلاق تحصیلی
۰/۱۳۴	۰/۳۵	شیفتگی تحصیلی بر اخلاق تحصیلی
۰/۲۵	-۰/۳۸	روان رنجورخویی بر اخلاق تحصیلی از طریق درگیری تحصیلی
۰/۰۳۲	۰/۳۵	برون‌گرایی بر اخلاق تحصیلی از طریق درگیری تحصیلی
۰/۰۷	۰/۲۴	پذیرا بودن بر اخلاق تحصیلی از طریق درگیری تحصیلی
۰/۱۷	۰/۲۸	توافق پذیری بر اخلاق تحصیلی از طریق درگیری تحصیلی
۰/۲۱	۰/۱۹	وجدانی بودن بر اخلاق تحصیلی از طریق درگیری تحصیلی
۰/۰۳۳	-۰/۱۶	روان رنجورخویی بر اخلاق تحصیلی از طریق شیفتگی تحصیلی
۰/۰۳۹	۰/۲۲	برون‌گرایی بر اخلاق تحصیلی از طریق شیفتگی تحصیلی
۰/۰۴۵	۰/۲۱	پذیرا بودن بر اخلاق تحصیلی از طریق شیفتگی تحصیلی
۰/۱۶	۰/۱۹	توافق پذیری بر اخلاق تحصیلی از طریق شیفتگی تحصیلی
۰/۰۲۴	۰/۱۷	وجدانی بودن بر اخلاق تحصیلی از طریق شیفتگی تحصیلی

مسیرهای مستقیم و غیرمستقیم ارائه شده در جدول ۲ و ۳ در سطح ($P < ۰/۰۱$) معنی دار می‌باشند.

جدول ۳. جدول شاخص‌های برازش مدل مورد مطالعه در پژوهش حاضر

شاخص	RMSEA	$\frac{\chi^2}{df}$	GFI	AGFI	CFI	NFI	p
مدل پژوهش	۰/۰۴	۲/۱۷	۰/۹۳	۰/۹۲	۰/۹۱	۰/۹۴	۰/۰۰۱
حد قابل قبول	۰/۰۸ <	۳ <	۰/۹ >	۰/۹ >	۰/۹ >	۰/۹ >	

بر اساس نتایج به دست آمده با توجه به اینکه مقدار ($RMSEA=۰/۰۴$) است می‌توان برازش مدل را بسیار مطلوب دانست. همچنین در سایر شاخص‌ها از جمله (GFI ، CFI ، $NNFI$ ، NFI) و $AGFI$) نتایج بالاتر از $۰/۹۰$ می‌باشد که حاکی از برازش قابل قبول مدل می‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف تدوین بررسی تاثیر ۵ عامل شخصیت بر اخلاق تحصیلی با میانجیگری درگیری تحصیلی و شیفتگی تحصیلی در دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم انجام شد. نتایج پژوهش حاضر نشان داد ابعاد شخصیت بر اخلاق تحصیلی تاثیر مستقیم و معناداری دارند. این یافته با یافته پژوهش‌های Ghadami و همکاران (۲۰۲۰)، Kabiri و همکاران (۲۰۱۸) و wang و همکاران (۲۰۲۲) همسو می‌باشد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت ویژگی شخصیتی وجدانی بودن با خودکارآمدی و برنامه‌ریزی رابطه مثبت و مستقیم دارد. وجدانی بودن بر اساس ویژگی‌هایی مانند هدفمندی، مسئولیت‌پذیری، خودنظم‌بخشی و استقامت مشخص می‌شود. این افراد تمایل دارند که سازمان‌یافته، سخت‌کوش و با پشتکار باشند. همچنین این افراد این احساس را دارند که برای رویارویی با مسائل زندگی آمادگی کافی دارند و توانایی‌های خود را به صورت مثبت ارزیابی و می‌توانند خود را وادار کنند تا کاری را به سرانجام برسانند، طبیعی است افراد با این ویژگی پایبندی خوبی به اخلاق تحصیلی

داشته باشند. افراد برونگرا افرادی اجتماعی، فعال، شاد و خوشبین، قاطع، پرتلاش، و با جرات هستند. افراد برونگرا دنبال تحریک و هیجان هستند. آن‌ها افرادی سخت کوش، پرتلاش، شاد و سرزنده و دارای اعتماد به نفس بالا هستند و معمولاً اهداف خود را با جدیت و تلاش زیاد پیگیری می‌کنند، همه این موارد زمینه ساز اخلاق تحصیلی می‌باشد (Ghadami, et al, 2020).

روان‌رنجوری بعدی از شخصیت است که در یک سوی آن، ثبات و اضطراب پایین و در سوی دیگر آن، بی‌ثباتی و اضطراب بالا قرار دارد. بنابراین روشن است که افراد با سطوح بالای روان‌رنجوری و در نتیجه واجد اضطراب و برانگیختگی نمی‌توانند عملکرد تحصیلی مناسبی داشته باشند و به اصول اخلاق تحصیلی پایبند باشند. افراد با ویژگی توافق‌پذیری و پذیرا بودن انعطاف‌پذیری بالایی دارند و به سرعت می‌توانند خود را با شرایط متنوع سازگار کنند، از برخورد با سختی‌ها و مشکلات ترسی ندارند و در برخورد با موانع و مشکلات تحصیلی، از مهارت‌های مقابله‌ای مناسب استفاده کنند، بنابراین دور از ذهن نیست که افراد واجد این ویژگی اخلاق تحصیلی بالایی داشته باشند (Wang و همکاران، 2022).

همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد ابعاد شخصیت از طریق درگیری تحصیلی بر اخلاق تحصیلی تاثیر دارند. این یافته با یافته پژوهش‌های Shirzadi و Sheikhol Eslam (۲۰۲۰) و Carmona-Halty و همکاران (۲۰۲۱) همسو می‌باشد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت افراد با ویژگی شخصیتی برون‌گرایی، توافق‌پذیری، پذیرا بودن و وجدانی بودن دربرگیرنده ویژگی‌هایی چون معاشرت، محرک طلب بودن، فعالیت زیاد و گرمی است. این افراد در برابر مشکلات ایستادگی می‌کنند و از شادی و محبت برخوردارند. از طرفی مهارت اجتماعی خاصی دارند که آن‌ها را مشارکت‌کننده و پرجرات می‌کند. بنابراین آنان با توجه به ویژگی‌های مشارکت‌کنندگی بالا، محرک طلب بودن، فعالیت زیادشان تشویق و تقویت‌کننده‌های بیشتری از معلمان، والدین و اطرافیان دریافت می‌کنند، اشتیاق بیشتری در آن‌ها برای درگیری تحصیلی شکل می‌گیرد و مشارکت بیشتری را در فعالیت‌های یادگیری نشان می‌دهند. همچنین این افراد به احتمال بیشتری حمایت‌دیگران را جستجو کرده و با توجه به ویژگی‌های معاشرتی بودن و صمیمیت در این امر به موفقیت بیشتری دست می‌یابند. در خلال این ارتباط به علت تشویق‌های دیگران بیشتر روی توانایی‌ها و شایستگی‌های خود تأکید کرده و کمتر روی ناتوانایی و ضعف‌های خود تمرکز می‌کنند که این خود سبب شکل‌گیری یک انگاره مثبت و خودکارآمدی در آن‌ها می‌شود (Shirzadi, Sheikhol Eslam, 2020). اما دانش‌آموزانی که در عامل روان رنجور خوبی نمرات بالاتری دارند بدلیل تجربه اضطراب، استرس و عدم ثبات خلقی تحرک چندانی برای موفقیت تحصیلی ندارند و تمایل چندانی برای درگیری در فعالیت‌های تحصیلی از خود نمی‌دهند، در این شرایط انتظار اخلاق تحصیلی پایین چندان دور از ذهن نیست (Carmona-Halty, et al, 2021).

همچنین نتایج پژوهش حاضر نشان داد ابعاد شخصیت از طریق شیفتگی تحصیلی بر اخلاق تحصیلی تاثیر دارند. این یافته با یافته پژوهش‌های Yosefi Afrashte و همکاران (۲۰۲۱) و Rijavec, Ljubin-Golub (۲۰۱۹) همسو می‌باشد.

در تبیین این یافته می‌توان گفت روان رنجورخویی یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های شخصیتی است که شامل انواع مشکلات عاطفی از قبیل ترس، خصومت و افسردگی، احساس گناه و پرخاشگری است و این ویژگی افراد را مستعد می‌کند که حالت عاطفه منفی، بی‌ثباتی عاطفی، عدم رضایت مندی از زندگی تحصیلی را تجربه کنند، بنابراین در این شرایط انگیزه چندانی برای موفقیت تحصیلی ندارد و پایبندی زیادی به اصول اخلاق تحصیلی نخواهد داشت (Yosefi Afrashte, et a, 2021). اما در مقابل برون‌گرایی، توافق‌پذیری، پذیرا بودن و وجدانی بودن منجر به داشتن توانایی

بالا برای سازگاری با شرایط خود و دیگران، سازگاری در موقعیت‌های کاری و اجتماعی و داشتن تجربه‌های مثبت اجتماعی و نوع دوستی، کمک و یاری‌رسانی به دیگران است که این ویژگی از عامل‌های تعیین‌کننده رضایتمندی تحصیلی و بهزیستی ذهنی فرد می‌باشد، این شرایط زمینه‌ساز افزایش خودکارآمدی، عزت نفس و انگیزه در فرد شده و پایبندی بالا به اخلاق تحصیلی را به دنبال خواهد داشت (Rijavec, Ljubin-Golub, 2019).

در مجموع نتایج پژوهش حاضر نشان داد پنج عامل شخصیت با نقش میانجی درگیری تحصیلی و شیفتگی تحصیلی می‌تواند پیش‌بینی‌کننده اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان باشد. با توجه به نتایج پژوهش مبنی بر نقش پنج عامل شخصیت، درگیری تحصیلی و شیفتگی تحصیلی در اخلاق تحصیلی پیشنهاد می‌شود معلمان و دست‌اندرکاران حوزه آموزش در برنامه‌های آموزشی با بهبود درگیری تحصیلی و شیفتگی تحصیلی، اخلاق تحصیلی دانش‌آموزان را بهبود بخشند. پژوهش حاضر مانند اکثر پژوهش‌هایی که در علوم رفتاری صورت می‌گیرد با محدودیت‌هایی همراه بود از جمله، تکیه بر ابزار خودگزارشی همچون پرسش‌نامه، عدم جمع‌آوری اطلاعات از والدین و معلمان که می‌توان در تحقیقات آتی از روش‌های کیفی نظیر مصاحبه جهت غنای بیشتر مطالعه بهره برد. علاوه بر این، در پژوهش حاضر پایگاه اجتماعی-اقتصادی، بافت فرهنگی کنترل‌نشده، در راستای این محدودیت پیشنهاد می‌شود در پژوهش‌های آتی شرکت‌کنندگان بر اساس میزان تحصیلات والدین، پایگاه اقتصادی و اجتماعی و بافت فرهنگی هم‌تاسازی شوند.

References

- Buchanan, R. A., Forster, D. J., Douglas, S., Nakar, S., Boon, H. J., Heath, T., & Tesar, M. (2022). Philosophy of education in a new key: Exploring new ways of teaching and doing ethics in education in the 21st century. *Educational Philosophy and Theory*, 54(8), 1178-1197. [\[Link\]](#)
- Bohlooli, F., & Mahmoud Fakhe, H. (2021). The Effectiveness of Moral Intelligence on Psychological Well-Being and Academic Ethics of Female Students in the Corona Epidemic. *Journal of Research in Educational Science*, 15(55), 203-216. [\[Link\]](#)
- Carmona-Halty, M., Salanova, M., Llorens, S., & Schaufeli, W. B. (2021). Linking positive emotions and academic performance: The mediated role of academic psychological capital and academic engagement. *Current Psychology*, 40, 2938-2947. [\[Link\]](#)
- Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2017). The ethics of educational and social research. In *Research methods in education* (pp. 111-143). Routledge. [\[Link\]](#)
- Dehghanzadeh, H., Fardanesh, H., Hatami, J., Talaei, E. (2020). Effectiveness of gamification-based E-Learning environment on Students' Academic Engagement in English Language learning. *Studies in Learning & Instruction*, 21(1), 296-277. [\[Link\]](#)
- Ghadami, G., Zare, M., & Rahimi, M. (2020). The Role of Personality Traits and Family Communication Environment in Academic Engagement with Passion Mediation. *Research in School and Virtual Learning*, 7(2), 9-20. [\[Link\]](#)
- Golparvar, M. (2009). The relationship between ethics and educational justice and avoiding scientific fraud. *The Quarterly Journal of Ethics in Science and Technology*, 5(1, 2), 57-66. [\[Link\]](#)
- Haririzade, F., Barzegar Bafrooei, K., Zandevanian, A. (2023). Investigating the relationship between time perspective and academic engagement with the mediation of self-efficacy in students. *Advances in Cognitive Sciences*, 25 (1), 46-59 [\[Link\]](#)
- Head, G. (2020). Ethics in educational research: Review boards, ethical issues and researcher development. *European Educational Research Journal*, 19(1), 72-83. [\[Link\]](#)
- Jackson, S. A., Marsh, H. (1996). Development and validation of a scale to measure optimal experience: the flow state scale. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 18, 17-35. [\[Link\]](#)
- Jalili, F., Arefi, M., Ghomrani, A., & Manshaee, G. (2019). The effectiveness of Self-determination Education on Academic Motivation and Academic Flow of Farhangian University Students in Birjand. *Journal of Educational Psychology Studies*, 16(34), 27-58. [\[Link\]](#)
- Mammadov, S. (2022). Big Five personality traits and academic performance: A meta-analysis. *Journal of Personality*, 90(2), 222-255. [\[Link\]](#)

- Mohanna, S., Talepasand, S., & Rostami, S. (2020). Educational identity, internal motivation and self-efficacy as predictors of deep cognitive engagement. *Journal of Research in Educational Science*, 14(48), 7-22. [[Link](#)]
- Nouraldi, M. (2021). Relationship between personality traits and social support, life satisfaction and students' academic performance. *Management and Educational Perspective*, 3(2), 99-127. [[Link](#)]
- Rijavec, M., & Ljubin-Golub, T. (2019). Academic flow and burnout in college students: an eight-month longitudinal study. *European Proceedings of Social and Behavioural Sciences*. 10.15405. [[Link](#)]
- Sabzian, S., & Garavand, H. (2022). Presenting a causal model of the effect perceptions of classroom quality and educational justice on academic cheating with regard to the mediating role of self-efficacy. *Journal of Educational Psychology Studies*, 19(46), 84-63. [Persian] [[Link](#)]
- Shirzadi, M., Sheikhol Eslami, R. (2022). Academic Moral Civility: The Mediating Role of Academic Engagement in the Relationship between Academic Motivation and Academic Incivility. *Ethics in Science and Technology*, 16 (1) ,51-59. [[Link](#)]
- Stricker, J., Buecker, S., & Pietrowsky, R. (2022). Alignment of the personality inventory for ICD-11 with the five-factor model of personality. *Psychological Assessment*, 34(7), 711. [[Link](#)]
- Suri, H. (2020). Ethical considerations of conducting systematic reviews in educational research. Systematic reviews in educational research: *Methodology, perspectives and application*, 41-54. [[Link](#)]
- Wang, Y., Wang, S., & Wang, M. (2022). What drives students' Internet ethical behaviour: an integrated model of the theory of planned behaviour, personality, and Internet ethics education. *Behaviour & Information Technology*, 41(3), 588-610. [[Link](#)]
- Yosefi Afrashte, M., Rezaei, S., & Sadeghi, T. (2021). The Relationship between Academic Well-being and Learning Approaches and educational fascination in Zanjan University of Medical Sciences Students. *Journal of Sabzevar University of Medical Sciences*, 28(2), 287-293. [[Link](#)]
- Zerang, R. (2011). *The relationship between learning styles and academic engagement with the academic performance of Ferdowsi University of Mashhad students*. Master's thesis in educational psychology, Ferdowsi University of Mashhad. [[Link](#)]

